

Λευκωσία, 2 Ιουλίου 2026

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΘΕΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ «ΑΓΚΑΛΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ» ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥΣ ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΟΥ ΣΤΟ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΩΣ «ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ» ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ: 4/6/2026 – 4/7/2026

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	2
A. Πάγια θέση επί προτεινόμενων τροποποιήσεων	3
B. Άνευ βλάβης σχόλια και εισηγήσεις επί προτάσεων.....	5
1. Τροποποιήσεις ορολογίας (οριζόντια, στο Νόμο και τους Κανονισμούς) και συνέπειες προτεινόμενων ρυθμίσεων:.....	5
α. «παιδί με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες».....	6
β. αντικατάσταση «ειδικής μονάδας» από το «πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης».....	6
γ. «ειδικό σχολείο» και αλλαγή ρόλου σε «υποστηρικτική δομή» - βλ. επίσης άρθρο 19.....	7
2. Προτεινόμενος Κανονισμός 11 – Αξιολόγηση άνευ συγκατάθεσης ασκούντων γονική μέριμνα:	8
3. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 13 και 14 – Απόφαση Επαρχιακής Επιτροπής και Δικαιώματα Γονέα.....	10
4. Προτεινόμενος Κανονισμός 14 – Συμμετοχή ΚΥ.Σ.Ο.Α.....	12
5. Προτεινόμενος Κανονισμός 15– Κοινοποίηση απόφασης στη διεύθυνση.....	12
6. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 16 και 17 – Χρονικά περιθώρια	13
7. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 41 και 42	14
8. Προτεινόμενοι Κανονισμός 64 και 65 – Εξεταστικά Δοκίμια και Παρουσίαση Απαντήσεων /Διαφοροποίηση:	14
9. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 67 και 68	15
10. Προτεινόμενο Άρθρο 2.....	16
11. Προτεινόμενο Άρθρο 4.....	16
12. Προτεινόμενο Άρθρο 7.....	16
13. Προτεινόμενο Άρθρο 8 – Συχνότητα παραπομπών για αξιολόγηση.....	16
14. Προτεινόμενο Άρθρο 9 – Μέλη Πολυθεματικής Ομάδας αξιολογήσεων	17
15. Προτεινόμενο Άρθρο 12.....	17
16. Προτεινόμενο Άρθρο 15 – Επαναξιολόγηση	18
17. Προτεινόμενο Άρθρο 16 – Τελεσίδικη Απόφαση	18
18. Προτεινόμενο Άρθρο 18 – Απολυτήριο και πιστοποιητικό παρακολούθησης.....	19
19. Προτεινόμενο Άρθρο 19 – Ειδικά σχολεία ως υποστηρικτικές δομές	20
Γ. Εισηγήσεις για δημιουργία πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων και αντιμετώπισης παραβιάσεων και διακρίσεων.....	20

Τ.Θ. 14223 Λευκωσία , Τ.Τ2155 ,
Τηλ.99 48 74 62 / 22 43 61 61

1

Email: agaliaelpidas@cytanet.com.cy / agkaliaelpidas@gmail.com

www.agaliaelpidas.org

Εισαγωγή

Οι θέσεις της Οργάνωσής μας παρατίθενται σε τρία μέρη.

Το πρώτο αφορά στην πάγια, κεντρική και διαχρονική μας θέση ότι το Υπουργείο Παιδείας Αθλητισμού και Νεολαίας φέρει μία σοβαρή ευθύνη υλοποίησης του διεθνούς δικαίου. Δεσμεύεται να υλοποιήσει ακέραιο το **σύστημα της ενιαίας εκπαίδευσης με όλα τα στοιχεία του** έστω και αν αυτό γίνει σε στάδια.

Η κατεύθυνση αυτή απουσιάζει.

Η βούληση απουσιάζει.

Η δέσμευση όμως είναι εκεί και η μη τήρησή της παραβιάζει δικαιώματα χιλιάδων παιδιών.

Η θέση μας αυτή εναρμονίζεται πλήρως με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία («ΣΔΑΑ») και τη Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού («ΣΔΠ»). Εμμένουμε στην αποτελεσματική πραγμάτωσή τους η οποία προϋποθέτει μία ριζική αλλαγή του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου και πρακτικών. Μόνο τότε θα αναγνωριστεί ότι όλα τα παιδιά μπορούν να μαθαίνουν, να εκπαιδεύονται και να προχωρούν χωρίς το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση να θυσιάζεται στο όνομα άλλων δικαιωμάτων.

Θεωρούμε ότι όλα τα παιδιά αξίζουν όλα τα δικαιώματά τους.

Η ποιοτική εκπαίδευση ΔΕΝ θα πρέπει να εξαφανίζεται για καμία κατηγορία παιδιών. Μόνο τότε θα έχουμε ένα πραγματικά ωφέλιμο εκπαιδευτικό σύστημα για όλα τα παιδιά, με ή χωρίς αναπηρίες.

Πολύ συνοπτικά – καθότι **σχετικές παραμένουν όλες οι προηγούμενες, λεπτομερείς μας θέσεις που έχουμε υποβάλει προς το ΥΠΑΝ κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης και οι οποίες δεν έχουν ληφθεί υπόψιν ούτε κατά το ελάχιστον** - στο μέρος αυτό παρατίθενται ενδεικτικές παραβιάσεις των Συμβάσεων.

Στο δεύτερο μέρος, γίνονται, με *πλήρη επιφύλαξη* του πρώτου, **σχόλια ή εισηγήσεις επί των προτεινόμενων τροποποιήσεων** στο βαθμό που μπορεί, με δυσκολία, να υπάρξουν βελτιώσεις εντός του υφιστάμενου συστήματος. Επαναλαμβάνουμε ότι, χωρίς την υλοποίηση του συστήματος ενιαίας εκπαίδευσης 15 χρόνια μετά την κύρωση της Σύμβασης, θα ήταν οξύμωρο να γίνεται λόγος για «επιτυχία» ή «πρόοδο» στο σύστημα της εκπαίδευσης της χώρας μας όταν γίνονται τροποποιήσεις με ελάχιστες βελτιώσεις σε σημεία (κυρίως στις ορολογίες) αλλά και με **χειρότερη οπισθοδρόμηση σε άλλα**.

Στο τρίτο μέρος παρατίθενται εισηγήσεις σε ό,τι αφορά την διασφάλιση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία περιλαμβανομένης της προστασίας από την διάκριση με βάση την αναπηρία.

A. Πάγια θέση επί προτεινόμενων τροποποιήσεων

1. Από το 2011 (Νόμος 8(III)/2011), η Κύπρος δεσμεύεται να εφαρμόσει νομοθετικά, διοικητικά και πρακτικά, τη Σύμβαση του ΟΗΕ που η χώρα κύρωσε, για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία («ΣΔΑΑ»). Από το 1990 (Νόμος 243/90) η Κύπρος υποχρεούται να εφαρμόζει επίσης τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού («ΣΔΠ»).
2. Από κοινού οι δύο συνθήκες καθιερώνουν ισχυρά και αδιαπραγμάτευτα ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι πλέον το **δικαίωμα στην ενιαία εκπαίδευση**.

Επεξηγούν αναλυτικότερα **τι είναι** η ενιαία εκπαίδευση, **πώς και από ποιους** πρέπει να υλοποιείται, **τι** πρέπει να **περιλαμβάνει**, **πώς να αντιμετωπίζονται τα εμπόδια** που υπάρχουν αλλά και **πώς αντιμετωπίζονται παραβιάσεις και διακρίσεις**.¹ Με την κατοχύρωση της ενιαίας εκπαίδευσης (inclusive education) (άρθρο 24) εγκαταλείπονται παλαιότερα μοντέλα όπως, του αποκλεισμού (exclusion) διαχωρισμού (segregation) και της ενσωμάτωσης (integration) τα οποία αποδεδειγμένα δεν διασφάλισαν το δικαίωμα στην εκπαίδευση αλλά το παραβίαζαν. Η ιατρική προσέγγιση στην αναπηρία είναι παρελθόν και αντικαθίσταται από τη δικαιωματική.² Αυτή σηματοδοτεί ότι η αναπηρία δεν είναι «λάθος» και «πρόβλημα» αυτού που τη φέρει, αλλά η κοινωνία, τα κράτη και τα υπουργεία τους *οφείλουν* να διασφαλίσουν ακέραια τα ανθρώπινα **δικαιώματα** (εδώ εκπαίδευση) σε κάθε *άνθρωπο* με αναπηρία αφαιρώντας τα εμπόδια. Αντίστοιχη προστασία στην ενιαία εκπαίδευση κατοχυρώνεται στη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα εκεί σχετικά Γενικά Σχόλια. Πρόκειται για σειρά αναγκαίων μεταβάσεων («**οι μεταβάσεις**»).

3. **Από το 2011 έως σήμερα δυστυχώς δεν τροχοδρομήθηκε καμία από τις ως άνω μεταβάσεις.** Τα κείμενα των συμβάσεων και Γενικών Σχολίων επίμονα παραγνωρίζονται. Δεκαπέντε χρόνια μετά την δέσμευση στη ΣΔΑΑ και πολύ περισσότερα από αυτή της ΣΔΠ, **έχουμε ενώπιον μας μια προτεινόμενη νομοθεσία³ η οποία δεν αποτελεί βήμα στην κατεύθυνση της υλοποίησης τους και δεν πλησιάζει την ενιαία εκπαίδευση.**

¹ Βλ. ιδίως άρθρο 24 ΣΔΑΑ, Γενικό Σχόλιο Αρ. 4 της Επιτροπής CRPD του ΟΗΕ – Right to Inclusive Education («Γενικό Σχόλιο»), ιδίως παρ. 10-12 αυτού, καθώς και όλες τις διατάξεις της Σύμβασης του ΟΗΕ για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού που αναφέρονται σε αυτό με τα αντίστοιχα Γενικά τους Σχόλια.

² Γενικό Σχόλιο Αρ. 4, παρ. 10-12.

³ Προτεινόμενες τροποποιήσεις του περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμου (Ν. 113(I)/1999) (εφεξής «**προτεινόμενες τροποποιήσεις Νόμου**», ή «**προτεινόμενο άρθρο**» όπου γίνεται αναφορά

Παραμένει προσκολλημένη στο μοντέλο της ενσωμάτωσης (integration), του Νόμου του 1999, με έντονα στοιχεία διαχωρισμού ή ακόμα και αποκλεισμού καθότι διατηρεί τα ειδικά σχολεία και -ουσιαστικά και- τις ειδικές μονάδες. Αυτό καθότι **εξακολουθεί να θεωρεί ότι για να εκπαιδεύσει τα παιδιά με αναπηρία πρέπει να τα διαχωρίσει και κατ' επέκταση να τα απομονώσει από τα παιδιά χωρίς αναπηρία**, άλλοτε εντός («προγράμματα ενισχυμένης στήριξης») ή εκτός των γενικών σχολείων («ειδικά σχολεία»). Αυτό ενόσω καμία εγγύηση ενιαίας, ποιοτικής και συμμετοχικής εκπαίδευσης δεν υφίσταται (ανώτατος χρόνος απομάκρυνσης από τη γενική τάξη, προετοιμασία/ προσαρμογές εντός των γενικών τάξεων, συστηματική υποχρεωτική επιμόρφωση εκπαιδευτικών, συστηματικοποίηση διαφοροποίησης σε όλα τα στάδια εκπαίδευσης και αξιολόγησης, προσαρμοσμένα αναλυτικά προγράμματα, εξατομίκευση, εύλογες προσαρμογές, προσβασιμότητα υλικού, διδακτικών μεθόδων, επικοινωνίας, δραστηριοτήτων κ.ο.κ.). **Με τις τροποποιήσεις διατηρείται σχεδόν άθικτο το υφιστάμενο σύστημα το οποίο ανέδειξε σωρεία προβλημάτων αποκλεισμού και όχι μόνο.**

4. **Ενδεικτικές παραβιάσεις Από μόνη της και χωρίς τα πιο κάτω να είναι οι μοναδικές παραβιάσεις:**
- **η διατήρηση και η υιοθέτηση, το 2026, νομοθετικών και κανονιστικών τροποποιήσεων που δεν συνάδουν με τη ΣΔΑΑ** παραβιάζουν το άρθρο 4 (1)(α) και 4 (1)(δ) της ΣΔΑΑ. Δυνάμει αυτής η Κύπρος υποχρεούται να υιοθετεί και να τροποποιεί νόμους και πρακτικές **μόνο** όταν συνάδουν με τη Σύμβαση. Υποχρεούται επίσης να απέχει «από την εμπλοκή σε ενέργειες και πρακτικές» που δεν συνάδουν με αυτήν.
 - η διατήρηση ξεχωριστής διαδικασίας και ενός συστήματος βασιζόμενου σε αξιολογήσεις με σκοπό το διαμοιρασμό των παιδιών σε διαφορετικά πλαίσια εκπαίδευσης, σε ξεχωριστή αντί ενιαία, για όλα τα παιδιά, νομοθεσία και κανονισμούς, αφήνοντας να υπάρχει άλλη νομοθεσία για τα παιδιά με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλη για τα «υπόλοιπα» παιδιά, **παραβιάζει την αρχή της μη διάκρισης και της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας**, όπως εξάλλου επισημάνθηκε κατ' επανάληψη τόσο από εμάς όσο και από την Επιτροπή Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού.⁴ Από μόνος του ο

σε συγκεκριμένες προτεινόμενες τροποποιήσεις) και προτεινόμενες τροποποιήσεις των περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Κανονισμών του 2001 (Κ.Δ.Π. 186/2001) ως έχουν τροποποιηθεί (εφεξής «**προτεινόμενες τροποποιήσεις Κανονισμών**» ή «**προτεινόμενοι Κανονισμοί**» ή «**προτεινόμενος Κανονισμός**» όπου γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένη προτεινόμενη διάταξη).

⁴ Θέση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Δέσπως Μιχαηλίδου αναφορικά με το προτεινόμενο νομοσχέδιο και τους κανονισμούς ενιαίας εκπαίδευσης, Ιούνιος 2021,

Τ.Θ. 14223 Λευκωσία, Τ.Τ2155,
Τηλ.99 48 74 62 / 22 43 61 61

4

διαχωρισμός των παιδιών στη βάση αξιολογήσεων της αναπηρίας τους, σε διαφορετικές δομές και πλαίσια εκπαίδευσης, χωρίς μάλιστα αντίστοιχες αξιολογήσεις των παρεχόμενων υπηρεσιών εκπαίδευσης, και η εξύψωση των αξιολογήσεων σε επίπεδο προϋπόθεσης πρόσβασης στην εκπαίδευση, συνιστά **απαγορευμένη και ακραία οπισθοδρομική** διάκριση με βάση την αναπηρία.

- η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς στις **αδήριτα αναγκαίες έννοιες των εύλογων προσαρμογών, της μη διάκρισης με βάση την αναπηρία, του καθολικού σχεδιασμού, της προσβασιμότητας υλικού και μεθόδων διδασκαλίας, της ατομικής στήριξης, της απαγορευμένης διάκρισης με βάση την αναπηρία και πολλών άλλων**, παραβιάζει τις διατάξεις και το πνεύμα των δύο συνθηκών. Οι έννοιες αυτές ως ερμηνεύονται στις Συμβάσεις έπρεπε να πρωταγωνιστούν στην προτεινόμενη νομοθεσία και διαδικασία. Αναδεικνύεται δυστυχώς και πάλι ότι βρισκόμαστε μακριά από ακόμα και τα πρώτα βήματα στην ενιαία εκπαίδευση, ότι η πολιτική βούληση εξακολουθεί να απέχει ή να ενδίδει στο φόβο πλειοψηφιών για την αλλαγή
 - η απουσία της συνεκτίμησης της ίδιας της φωνής του παιδιού με αναπηρία κατά τη λήψη αποφάσεων που το αφορούν παραβιάζει τη ΣΔΠ και τη ΣΔΑΑ.
5. Θέση μας είναι ότι θα πρέπει να μελετηθούν ολοκληρωμένα οι δεσμεύσεις της χώρας μας και να τεθεί επιτακτικά χωρίς άλλες καθυστερήσεις σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο σύστημα ενιαίας εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά, σε μία ενιαία νομοθεσία σε πλήρη συμμόρφωση προς τις διεθνείς συνθήκες.

B. Άνευ βλάβης σχόλια και εισηγήσεις επί προτάσεων

1. Τροποποιήσεις ορολογίας (οριζόντια, στο Νόμο και τους Κανονισμούς) και συνέπειες προτεινόμενων ρυθμίσεων:

Προβλέπονται τροποποιήσεις της υφιστάμενης ορολογίας και συναφείς αντικαταστάσεις (**Κανονισμοί 2, 3, 4, 17, 42, Νόμος, άρθρα 2, 4, 14**), με μοναδικά κατ' εμάς θετικά το ότι αναφέρεται για πρώτη φορά η λέξη «διαφοροποίηση», η λέξη «γενικό» (σε ό,τι αφορά το σχολείο), και η λέξη «αναπηρία». Ενώ ωστόσο εγκαταλείπεται η έννοια «ειδικές ανάγκες», δυστυχώς στη συνέχεια διατηρείται παράλληλα αφού οι προτάσεις αναφέρονται σε παιδιά με «ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» έννοια ξένη προς τη Σύμβαση και την ενιαία εκπαίδευση. Εάν η νομοθεσία αποβλέπει να καλύψει και παιδιά με άλλα στοιχεία διαφορετικότητας (εκτός βλαβών, αναπηρίας), αυτό θα πρέπει να γίνει με την δόκιμη ορολογία που εντοπίζεται στο ενωσιακό και το διεθνές δίκαιο.

<https://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/E2F44CF6FD54AC05C225870900285285?OpenDocument> βλ. ιδίως παρ. 17, 18 και εκεί σχετικές παραπομπές σε συναφείς της θέσεις:

Τ.Θ. 14223 Λευκωσία, Τ.Τ2155,
Τηλ.99 48 74 62 / 22 43 61 61

5

α. «παιδί με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες»

Επί της ουσίας όμως,

- Παρά τη θετική εξέλιξη της αφαίρεσης της αναχρονιστικής έννοιας της «ανικανότητας», ο όρος «παιδί με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» (**Κανονισμός 2**) έχει ως σημείο αναφοράς τη «δυσκολία» και το είδος αυτής. Δηλαδή, ρίχνει το βάρος στη βλάβη του ατόμου («μαθησιακή, ειδική μαθησιακή, λειτουργική ή προσαρμοστική δυσκολία») χωρίς την παραμικρή αναφορά στο ακατάλληλο σχολικό περιβάλλον το οποίο βρίθει εμποδίων πρόσβασης και άσκησης του δικαιώματος της εκπαίδευσης.
- Ο ορισμός που προτείνεται καμία σχέση έχει με τον δόκιμο ορισμό της αναπηρίας στη ΣΔΑΑ (**άρθρο 1**) και διατηρεί πλήρως το ιατρικό μοντέλο το οποίο επιφέρει εδώ και πολλά χρόνια σωρεία προβλημάτων στην διαφύλαξη των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.
- Ο προτεινόμενος ορισμός είναι εξαιρετικά προβληματικός καθότι έχει επίσης ως σημείο αναφοράς όχι τα νόμιμα στοιχεία του ορισμού της ΣΔΑΑ αλλά την «πλειονότητα των παιδιών της ηλικίας του» και τα όσα «διαθέτουν τα σχολεία για παιδιά της ηλικίας του», μεταφέροντας το βάρος και την ευθύνη στο παιδί καλώντας το να προσαρμοστεί στα κακώς έχοντα του σχολείου και όχι στο σχολείο και το εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να προσαρμοστούν και να ανταποκρίνονται στη διαφορετικότητα και τις διαφορετικές απαιτήσεις των παιδιών.

Συνεπώς, από αυτή την ορολογία παραβιάζεται πλήρως η δικαιωματική προσέγγιση και η ΣΔΑΑ. Υπενθυμίζεται ότι από τις πρώτες προϋποθέσεις της ενιαίας εκπαίδευσης είναι όπως το εκπαιδευτικό σύστημα παρέχει εξατομικευμένες παιδαγωγικές απαντήσεις αντί να αναμένεται από το μαθητή να ταιριάζει στο σύστημα.⁵

β. αντικατάσταση «ειδικής μονάδας» από το «πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης»

Δυστυχώς το γεγονός ότι τα παιδιά με «αναπηρία/ (**Κανονισμός 42**) «[εγγράφονται κανονικά στο μητρώο του σχολείου σε ειδική ένδειξη ότι «φοιτούν σε πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης» και στο μαθητολόγιο της ανάλογης «κατά το δυνατό» με την ηλικία τους τάξης» και η αντικατάσταση της έννοιας «ειδική μονάδα» από την έννοια «πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης» δεν αποτρέπουν το διαχωρισμό εντός των γενικών σχολείων.

Από τον προτεινόμενο **Κανονισμό 41**, όπως και από τον προτεινόμενο **Κανονισμό 13 (β)** προκύπτει ότι τα προγράμματα ενισχυμένης στήριξης αφορούν σε συγκεκριμένους χώρους, συνεπώς εξυπακούεται ότι ένα μέρος της εκπαίδευσης, απροσδιόριστης χρονικής διάρκειας συγκριτικά με το σύνολο του εκπαιδευτικού χρόνου θα παρέχεται εκτός της γενικής τάξης, χωρίς μάλιστα οποιαδήποτε εγγύηση ποιότητας εκπαίδευσης.

⁵ Γενικό Σχόλιο Αρ. 4, παρ. 12 (γ).

Καμία ουσιαστική διαφοροποίηση στο καθεστώς των ειδικών μονάδων δεν διασφαλίζεται πέρα από την αλλαγή της ορολογίας. Χωρίς δικαιωματικές εγγυήσεις της διάρκειας, του χώρου και του τρόπου παροχής της “ενισχυμένης στήριξης”, οι κίνδυνοι αποκλεισμού και διαχωρισμού, έννοιες που συνιστούν απαγορευμένη διάκριση με βάση την αναπηρία και παραβίαση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, είναι ακόμα και μεγαλύτεροι από τους υφιστάμενους.

Η ενισχυμένη στήριξη θα πρέπει να είναι πλήρως εξατομικευμένη αλλά δεν θα πρέπει να δίδεται κατά τρόπο που να δημιουργεί συνθήκες διαχωρισμού και αποκλεισμού.

Παράδειγμα τέτοιας εγγύησης θα μπορούσε να ήταν η εξής, στον προτεινόμενο ορισμό του **άρθρου 2 του Νόμου:**

“πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης» σημαίνει εντατική εκπαίδευση ή άλλη **εξατομικευμένη** στήριξη που παρέχεται σε παιδιά που φοιτούν σε γενικό σχολείο **και παρέχεται εντός και εκτός της γενικής τάξης, ωστόσο ο διδακτικός χρόνος εκτός της γενικής τάξης δεν υπερβαίνει το 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου**»

Η δε “προσπάθεια” ώστε οι χώροι λειτουργίας προγραμμάτων ενισχυμένης στήριξης να γειτνιάζουν με τον τόπο διαμονής των παιδιών (**Κανονισμός 41 (1), 2η παράγραφος**) επιβεβαιώνει τα πιο πάνω, προμηνύει την εμβάθυνση του αποκλεισμού και αντιβαίνει σε άλλο ένα σημείο τη ΣΔΑΑ. Κατά το Γενικό Σχόλιο Αρ. 4, κανένα παιδί δεν πρέπει να στέλνεται να φοιτήσει μακριά από το σπίτι του (παρ. 26). Η τήρηση αυτής της αναγκαίας συνθήκης της ίσης μεταχείρισης χωρίς διάκριση με βάση την αναπηρία σχετικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση, δεν μπορεί να υποβιβάζεται σε “προσπάθεια” προσέγγισής της, αφού κάτι τέτοιο δεν ισχύει σχετικά με τα παιδιά που δεν είναι “παιδιά με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες”. Η δε αναφορά σε “προσπάθεια” επίσης υποδηλώνει ότι δεν θα είναι όλα τα σχολεία έτοιμα να προσφέρουν αυτή την “υποστήριξη” που σηματοδοτούν τα προγράμματα ενισχυμένης υποστήριξης αφήνοντας πάλι εκτεθειμένη κατηγορία παιδιών στον διαχωρισμό, τη διάκριση και τον αποκλεισμό, χωρίς καν την ύπαρξη εγγυήσεων ποιοτικής εκπαίδευσης.

γ. «ειδικό σχολείο» και αλλαγή ρόλου σε «υποστηρικτική δομή» - βλ. επίσης άρθρο 19

Καταρχήν επαναλαμβάνεται ότι η ύπαρξη τέτοιων πλήρως διαχωριστικών δομών οι οποίες είναι μάλιστα απομακρυσμένες από την κοινότητα και καμία ποιοτική και ουσιαστική διά-δραση δεν παρέχεται με τα παιδιά του γενικού σχολείου, ούτε υπάρχει οποιαδήποτε αντιστοιχία με το αναλυτικό πρόγραμμα της γενικής εκπαίδευσης ή ποιοτική εκπαίδευση, αντίκειται σαφώς στις πιο θεμελιώδεις πτυχές του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Η έννοια του «ειδικού σχολείου» στη θέση της έννοιας «σχολείο ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης» δεν προσφέρει κάτι στα προβλήματα που μέχρι σήμερα εντοπίζονται σε αυτού του είδους τις δομές. Η νέα τους αποστολή (προτεινόμενο **άρθρο 19 (αα)**), όπως λειτουργούν ως «υποστηρικτικές δομές των γενικών σχολείων, παρέχοντας τεχνογνωσία και στήριξη προς τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης» εγείρει επίσης σοβαρούς προβληματισμούς. **Πώς οι δομές αυτές, οι οποίες λειτουργούν κατά τρόπο που δεν συνάδει με το δικαίωμα στην εκπαίδευση, αποτελούν την επιτομή του διαχωρισμού και άρα της διάκρισης, είναι εξαιρετικά υποστελεχωμένες, δεν είναι ορθά προσβάσιμες και λειτουργούν κατά τρόπο οριακά «ιδρυματικό», θα**

ΑΓΚΑΛΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΜΕ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΛΥΣΕΙΣ

αποτελέσουν το πρότυπο υποστήριξης των εκπαιδευτικών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης;

Ποιες προϋποθέσεις ποιοτικής εκπαίδευσης και συνάφειας με τα πρότυπα της ενιαίας εκπαίδευσης θα εφαρμοσθούν εντός της δομής που ονομάζεται «ειδικό σχολείο»; Πώς θα είναι πρακτικά εφαρμόσιμη η επιδιωκόμενη αυτή «υποστήριξη» τεχνογνωσίας των εκπαιδευτικών η οποία πρέπει να γίνεται από εκπαιδευτικούς προσηλωμένους και πεπεισμένους για το ωφέλιμο της ενιαίας και όχι της διαχωριστικής εκπαίδευσης;

Το Γενικό Σχόλιο Αρ. 4 κατευθύνει ως προς το πώς θα πρέπει να διασφαλίζονται οι αναγκαίοι πόροι και η αναγκαία υποστήριξη για να εφαρμοσθεί η ενιαία εκπαίδευση, ξεκινώντας από τις πιο πάνω μεταβάσεις καμία εκ των οποίων δεν τροχοδρομείται. **Στην παρ. 12 (α) αυτού ρητά προβλέπεται ότι τα υπουργεία για την παιδεία πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλοι οι πόροι επενδύονται για την ανάπτυξη της ενιαίας εκπαίδευσης, μέσω της υλοποίησης όλων των αναγκαίων αλλαγών στην ιδρυματική κουλτούρα, πολιτικές και πρακτικές. Στην παρ. 12 (γ) τονίζεται ότι τέτοια κουλτούρα και δέσμευση θα πρέπει να διέπεται από τη δέσμευση του τερματισμού του διαχωρισμού εντός των εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων. Υπό αυτή την έννοια και μόνο αποτελεί αντίφαση όπως, από όλες τις υφιστάμενες δομές, τα ειδικά σχολεία ως η πλέον διαχωριστική δομή, επιλέγονται για να λειτουργήσουν ως «υποστηρικτικές δομές των γενικών σχολείων».**

Η μεταφορά πόρων θα πρέπει να γίνεται οριζόντια, όπου υπάρχουν αυτοί οι πόροι, ώστε να επενδύεται ορθά στις εξατομικευμένες απαιτήσεις των μαθητών, για εύλογες προσαρμογές (έννοια η οποία απουσιάζει), καθολικό σχεδιασμό (έννοια η οποία απουσιάζει), τεχνολογικά μέσα, προσβασιμότητα μέσων, υλικού και επικοινωνίας (έννοια η οποία απουσιάζει).

2. Προτεινόμενος Κανονισμός 11 – Αξιολόγηση άνευ συγκατάθεσης ασκούντων γονική μέριμνα:

Στον **Κανονισμό 11(Ζ)** (Δικαιώματα και Υποχρεώσεις γονέα) προστίθεται η δυνατότητα της Επαρχιακής Επιτροπής να «προβαίνει αυτεπάγγελα στην αξιολόγηση των αναγκών του, εάν κριθεί ότι είναι προς το καλώς νοούμενο συμφέρον του». Η προτεινόμενη αυτή προσθήκη μπορεί να λειτουργήσει θετικά μόνο εάν το «καλώς νοούμενο συμφέρον του παιδιού» εξετάζεται ορθά και ολοκληρωμένα στη βάση του άρθρου 3(1) της ΣΔΠ από κατάλληλα καταρτισμένα πρόσωπα και στο πλαίσιο μίας πολυθεματικής προσέγγισης και μάλιστα να δύναται να ελέγχεται/αναθεωρείται η εν λόγω αξιολόγηση από αρμόδια αρχή, ή ανεξάρτητη αρχή (π.χ. Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού) ή δικαστική αρχή. Υπενθυμίζεται ότι **η κατεύθυνση της ενιαίας εκπαίδευσης, με όλα όσα περιλαμβάνει, είναι εξ' ορισμού το καλώς νοούμενο συμφέρον του παιδιού και όχι απόψεις και αντιλήψεις αντίθετες προς αυτήν.** Η αρμόδια Επιτροπή του ΟΗΕ αξιολόγησε την Κύπρο καταλήγοντας:

22. *The Committee recommends that the State party, in collaboration with representative organizations of children with disabilities, adopt regulations and programmes to ensure that children with disabilities can express their views on all matters affecting them and that their views are fully respected. In that regard, the Committee also recommends that the State party*

ΑΓΚΑΛΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΜΕ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΛΥΣΕΙΣ

ensure the right of children with disabilities to inclusive education in mainstream schools, in accordance with general comment No. 4 (2016).

Αφετέρου, έστω ότι κριθεί αξιολόγηση εξυπηρετεί το καλώς νοούμενο συμφέρον του παιδιού, για να παρακάμπτεται η συγκατάθεση των γονέων ή κηδεμόνων οι οποίοι ασκούν τη γονική μέριμνα του παιδιού, θα πρέπει να συντρέχουν οι ίδιες νόμιμες προϋποθέσεις που προβλέπονται στον περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμο, όπως σε σχέση με οποιοδήποτε άλλο παιδί, χωρίς αναπηρία ή «ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». **Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων «κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του».** Παράκαμψη της γονικής μέριμνας μπορεί να γίνεται μόνο όταν γονέας παραβαίνει τα καθήκοντά που επιβάλλει το λειτούργημα τους για την επιμέλεια του τέκνου τους ή/και εφόσον ασκούν αυτό καταχρηστικά ή δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σε αυτό, και σε τέτοια περίπτωση θα πρέπει είτε ο ένας εκ των γονέων, είτε ο Διευθυντής των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας να ζητήσει να κριθεί το θέμα **δικαστικώς**. Για τα παιδιά με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν μπορεί να ισχύουν διαφορετικοί κανόνες ευχερέστερης παράκαμψης της γονικής μέριμνας από αυτούς που ισχύουν για τα υπόλοιπα παιδιά καθότι κάτι τέτοιο θα συνιστούσε απαγορευμένη άμεση διάκριση στη βάση της αναπηρίας.

Εύστοχες είναι οι παλαιότερες θέσεις της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού επί του θέματος,⁶ σχετικά με παλαιότερη, αντίστοιχη πρόταση. Η Επίτροπος εκεί τόνισε ότι το όλο θέμα «αφήνεται αδιευκρίνιστο [όπως και τώρα] ως προς το σκοπό της παραπομπής και της κατ' εξουσιοδότηση ανάθεση αρμοδιοτήτων [...] χωρίς προκαθορισμένη διαδικασία». Κρίσιμα επίσης σχολιάζει ότι με την «υποχρέωση του γονέα να ανταποκρίνεται θετικά σε απόφαση, πλέον αξιολόγησης του παιδιού]» δεν διασφαλίζεται ότι τηρούνται τα δικαιώματα του παιδιού και των γονέων υπό το φως, πάντοτε, της αρχής της διαφύλαξης του συμφέροντος του παιδιού κατά προτεραιότητα, στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ούτε το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, ούτε προστατεύονται παιδιά και γονείς από τυχόν αυθαίρετες και δυσανάλογες επεμβάσεις στα δικαιώματά τους όταν «απαιτείται» η θετική ανταπόκρισή τους.

Ακόμα κρισιμότερη κατ' αναλογία είναι η επισήμανση ότι δεν διευκρινίζεται με την προτεινόμενη τροποποίηση τέτοιου είδους, το πώς θα αξιολογείται η «άρνηση» ενός γονέα να ανταποκριθεί και το συμφέρον του παιδιού, ούτε και το πώς θα αποφευχθούν καταστάσεις παραβιάσεων της σωματικής ή της πνευματικής ακεραιότητας ενός παιδιού και/ή της ιδιωτικής του ζωής και αξιοπρέπειας, ενώ, προστίθεται ότι τυχόν εξαναγκασμός με τέτοιες παρεμβάσεις σε «αξιολογήσεις» (όρος ο οποίος θα πρέπει να διευκρινιστεί πλήρως), μπορεί να ισούται ακόμα και με απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Υπό το φως όλων των πιο πάνω, είναι εξαιρετικά και εκ των πραγμάτων δύσκολο να υπάρξουν περιπτώσεις όπου η αναγκαστική και χωρίς συγκατάθεση των ασκούντων τη

⁶ Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Δέσπως Μιχαηλίδου αναφορικά με το προτεινόμενο νομοσχέδιο και τους κανονισμούς ενιαίας εκπαίδευσης, Ιούνιος 2021,

<https://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/E2F44CF6FD54AC05C225870900285285?OpenDocument> παρ. 24, 25.

γονική μέριμνα αξιολόγηση ενός παιδιού, είναι προς το καλώς νοούμενο συμφέρον του. Εκτός και εάν τέτοια αξιολόγηση αποβλέπει όχι στην τοποθέτησή του σε συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο («πρόγραμμα ενισχυμένης στήριξης», «ειδικό σχολείο») αλλά στην παροχή εύλογων προσαρμογών, η οποία, όμως, ως επισημαίνεται πιο πάνω στις πλείστες των περιπτώσεων δεν προϋποθέτει συγκεκριμένη διάγνωση βλάβης.

Σε κάθε περίπτωση, τονίζεται ότι ούτε η παροχή εύλογων προσαρμογών ούτε η παροχή εξατομικευμένης εκπαίδευσης θα πρέπει κατ' ανάγκη να εξαρτώνται από προηγούμενη αξιολόγηση. Κατ' ακρίβεια, σύμφωνα με το **Γενικό Σχόλιο Αρ. 4, παρ. 29** «η συζήτηση ανάμεσα στις εκπαιδευτικές αρχές και παρόχους, ακαδημαϊκά ιδρύματα, το ίδιο το παιδί με αναπηρία και, αναλόγως της ηλικίας/ ωριμότητας/ δυνατότητάς του, των γονέων/φροντιστών και των μελών της οικογένειάς του, θα πρέπει να λαμβάνει χώρα για να διασφαλίζεται ότι κάθε προσαρμογή πληροί τις προϋποθέσεις, τη βούληση, προτιμήσεις και επιλογές του παιδιού και μπορεί να εφαρμόζεται από τον πάροχο ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος. **Η παροχή εύλογων προσαρμογών δεν πρέπει να εξαρτάται από μία ιατρική διάγνωση κάποιας βλάβης αλλά θα πρέπει να εξαρτάται, αντί τούτου, από την αξιολόγηση των κοινωνικών εμποδίων στην εκπαίδευση.**» Επίσης υπενθυμίζεται ότι η άρνηση παροχής εύλογων προσαρμογών συνιστά διάκριση με βάση την αναπηρία και η υποχρέωση παροχής τους υφίσταται αμέσως και να παρακολουθούνται συστηματικά (**Γενικό Σχόλιο Αρ. 4, παρ. 30**).

Τέλος, θεωρούμε ότι θα πρέπει να προβληματίζει το Υπουργείο η αντίφαση ανάμεσα στο προτεινόμενο **άρθρο 7(1) του Νόμου** όπου για σκοπούς αξιολόγησης αναφέρεται ότι απαιτείται η συγκατάθεση των γονέων και στον **Κανονισμό 11** πιο πάνω όπου προβλέπεται δυνατότητα καταναγκαστικής αξιολόγησης «σε περίπτωση που οι γονείς αρνούνται να συμμορφωθούν με την πιο πάνω υποχρέωση και παρεμποδίζουν τη διαδικασία αξιολόγησης του παιδιού».

3. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 13 και 14 – Απόφαση Επαρχιακής Επιτροπής και Δικαιώματα Γονέα

Καταρχήν παρατηρείται ότι η αντικατάσταση του χρονικού ορίου των 15 ημερών (**Κανονισμός 13**) από τον ανοιχτό όρο «εύλογο χρονικό διάστημα» **εγείρει σοβαρό κίνδυνο καθυστέρησης ο οποίος θα έχει πιθανότατα αλυσιδωτές συνέπειες και καθυστερήσεις στις διαδικασίες που μπορεί να ακολουθηθούν.** Οι καθυστερήσεις αυτές μεταφράζονται και στην

Βασική μας θέση είναι ότι δεν δύναται να υπάρξει εξαντλητική λίστα του τι μπορεί να περιέχει μία Απόφαση Επαρχιακής Επιτροπής αφού και ήδη από αυτό το στάδιο θα πρέπει να αποφασίζονται και να καταγράφονται, όχι ως «εισηγήσεις» αλλά ως μέρος μίας πρώτης απόφασης:

- Οι εξατομικευμένες βοήθειες που θα δοθούν στο παιδί (ατομικός/αποκλειστικός συνοδός ή συνοδός συγκεκριμένο αριθμό περιόδων, τυχόν οδηγός για αισθητηριακές αναπηρίες, τυχόν διερμηνέας, τυχόν προσωπικός βοηθός)
- Οι εύλογες προσαρμογές περιλαμβανομένων των διευκολύνσεων εντός της τάξης (π.χ. το πού θα κάθεται το παιδί, πώς θα αξιοποιείται το peer support)

- Η χρήση τεχνολογικών και άλλων μέσων κατά τη διδασκαλία, επικοινωνία, διαγωνίσματα, εξετάσεις και δραστηριότητες
- Τα μέτρα προσβασιμότητας που χρειάζεται ένα παιδί (δομικής, εντός και εκτός τάξης, στην επικοινωνία, στις δραστηριότητες κ.ο.κ.)
- Οι διαφοροποιήσεις υλικού, διδακτικών μεθόδων και αξιολογητικών μεθόδων που θα εφαρμοσθούν σε όλα τα μαθήματα που θα παρακολουθεί το παιδί αλλά και στις δραστηριότητες του σχολείου
- Οι διαφοροποιήσεις του εξεταστικού δοκιμίου που θα αποτελέσουν την φυσική συνέχεια των διαφοροποιήσεων του υλικού/μεθόδων
- Τυχόν συνδιδασκαλία
- Τυχόν απαλλαγές εκπαιδευτικών για το σκοπό της προετοιμασίας τους για την παροχή των εύλογων προσαρμογών, διευκολύνσεων και της ως άνω προσβασιμότητας και τυχόν στήριξη αυτών από κατάλληλο προσωπικό
- Τυχόν λογοθεραπεία ή εργοθεραπεία ή άλλου είδους επιστημονική στήριξη και η έκταση αυτής.
- Τυχόν επαναξιολογήσεις, μέτρα παρακολούθησης της επιτυχίας των πιο πάνω.

Όλα τα πιο πάνω θα πρέπει να λειτουργούν και ως εγγυήσεις, με προσδιορισμό του ανώτατου χρόνου που ένα παιδί θα βρίσκεται εκτός της τάξης του, το οποίο δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου. Η κατεύθυνση θα πρέπει σε κάθε απόφαση να είναι η ενιαία και ποιοτική εκπαίδευση.

Δεν γίνεται αντιληπτή η αναφορά σε «χώρο παροχής και έκταση της εκπαίδευσης σε χώρο άλλο από τον χώρο του γενικού σχολείου» (**Κανονισμός 13 (β)**), εκτός και εάν αναφέρεται σε χώρο «άλλο από τη γενική τάξη», όπου και πάλι θεωρούμε ότι θα πρέπει να εφαρμοσθεί μέγιστος δυνατός χρόνος που θα γίνεται τέτοια απομάκρυνση, το 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου. Σε αντίθετη περίπτωση εάν αναφέρεται σε περιπτώσεις «κατ' οίκον εκπαίδευσης», για παράδειγμα, κάτι τέτοιο θα πρέπει να γίνεται μόνο κατ' εξαίρεση και όπου συντρέχουν ισχυροί λόγοι, και πάλι, θα πρέπει να γίνεται πρόνοια και εγγύηση ώστε το παιδί να μην αποκόπτεται από το σχολικό σύνολο και να εξακολουθεί να διδάσκεται και από τους εκπαιδευτικούς της γενικής τάξης, χωρίς να αφήνεται στα χέρια μόνο των προσώπων που παρέχουν στήριξη, διαφοροποίηση και/ή τους συνοδούς του.

Επίσης θα πρέπει η εν λόγω απόφαση να προβλέπει ρητά το **δικαίωμα και την προθεσμία έντασης** (σε περίπτωση απόφασης της Επαρχιακής Επιτροπής) και **προσφυγής στο Διοικητικό Δικαστήριο** (σε περίπτωση απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής).

4. Προτεινόμενος Κανονισμός 14 – Συμμετοχή ΚΥ.Σ.Ο.Α.

Η συμμετοχή εκπροσώπου της Κυπριακής Συνομοσπονδίας Οργανώσεων Αναπήρων (ΚΥ.Σ.Ο.Α.) στις συνεδρίες της Επαρχιακής Επιτροπής σε ό,τι αφορά τη λήψη αποφάσεων για την παροχή ή μη «ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης», θα πρέπει να παραμείνει προαιρετική σε περίπτωση που υπάρχει η σύμφωνη άποψη των γονέων και κριθεί ότι κάτι τέτοιο είναι προς το συμφέρον του παιδιού βάσει υπεύθυνης και σύννομης άσκησης των καθηκόντων των μόνιμων μελών της Επιτροπής, ενώ, αντιστρόφως, η συμμετοχή εκπροσώπου της Συνομοσπονδίας θα πρέπει να αιτιολογείται στη βάση και πάλι του συμφέροντος του παιδιού και σε συνάρτηση με το ιστορικό, το έργο και τις θέσεις τέτοιου εκπροσώπου.

Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με τις καταληκτικές παρατηρήσεις για την Κύπρο της Επιτροπής του ΟΗΕ, **παρ 19-21**, επισημάνθηκε ότι το δικαίωμα στην ενιαία εκπαίδευση στα γενικά σχολεία δεν θα πρέπει να περιορίζεται ακόμα και από γονεϊκή συγκατάθεση καθότι κάτι τέτοιο παραβιάζει τη ΣΔΑΑ και το δικαίωμα στην ενιαία εκπαίδευση. Συνεπώς εκπρόσωπος της ΚΥ.Σ.Ο.Α. όπως και κάθε μέλος της Επαρχιακής Επιτροπής -και αντίστοιχα της Κεντρικής Επιτροπής- **θα πρέπει να έχει επιμόρφωση, να φέρει απόψεις και να ενεργεί κατά τρόπο που συνάδει πλήρως με το δικαίωμα στην ενιαία εκπαίδευση προκειμένου να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων για το παιδί κατά τρόπο που υπηρετεί το καλώς νοούμενο συμφέρον του. Σε αντίθετη περίπτωση η αρχή αυτή παραβιάζεται.**

Συμφωνούμε συνεπώς με την προαιρετική συνοδεία από εκπρόσωπο της ΚΥ.Σ.Ο.Α.. Θα πρέπει να προστεθεί, αφενός η δυνατότητα συνοδείας από εκπρόσωπο αντιπροσωπευτικής οργάνωσης ατόμων με αναπηρία, καθότι θα υπάρχουν περιπτώσεις οι οποίες θα λαμβάνουν συμβουλές από τέτοιες οργανώσεις καθώς και να διευκρινιστεί ότι στους «ειδικούς επιστήμονες» που δύνανται να συνοδεύουν την οικογένεια στην Κεντρική Επιτροπή μπορεί να περιλαμβάνεται και δικηγόρος/ νομικός σύμβουλος. Συνεπώς προτείνεται όπως η φράση διατυπώνεται ως εξής: **«ειδικό επιστήμονα περιλαμβανομένου νομικού συμβούλου ή δικηγόρου»**. Θέση μας επίσης είναι ότι, όπου αυτό είναι σχετικό και προς το συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να παρέχεται ευελιξία όπως ενώπιον της Επιτροπής παρίστανται πέραν του ενός «ειδικού επιστήμονα», καθότι οι απόψεις των επαγγελματιών που γνωρίζουν το παιδί σε διάρκεια χρόνου θα πρέπει να φέρουν βαρύνουσα σημασία και δεν δύνανται να συγκριθούν με την ολιγόλεπτη διά-δραση των παιδιών με τους όποιους αξιολογητές του εκ μέρους του Υπουργείου.

5. Προτεινόμενος Κανονισμός 15– Κοινοποίηση απόφασης στη διεύθυνση

Οι κοινοποιήσεις που προτείνονται γίνονται ήδη και σε σημαντικό βαθμό στην πράξη, σύμφωνα με την εμπειρία μας. Τόσο όμως η διεύθυνση όσο και οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν επαφή με τα παιδιά, θα πρέπει να γνωρίζουν τη ληφθείσα απόφαση για σκοπούς υλοποίησης του περιεχομένου της «ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης» στο βαθμό όμως που αφορά στην παροχή διευκολύνσεων, προσαρμογών, προσβασιμότητας και άλλων προϋποθέσεων τήρησης του δικαιώματος εκπαίδευσης του μαθητή. Η κοινοποίηση άλλων προσωπικών δεδομένων ιδίως ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (π.χ. ιατρική διάγνωση) δεν είναι αναγκαία ούτε αναλογική, αλλά εγείρει

Τ.Θ. 14223 Λευκωσία , Τ.Τ2155 ,
Τηλ.99 48 74 62 / 22 43 61 61

12

Email: agaliaelpidas@cytanet.com.cy / agaliaelpidas@gmail.com

www.agaliaelpidas.org

κίνδυνο παραβίασης του δικαίου προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και θα πρέπει να αποφεύγεται καθώς και να τηρείται εμπιστευτικότητα.

6. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 16 και 17 – Χρονικά περιθώρια

Προτείνεται όπως η διαδικασία της επαναξιολόγησης ολοκληρώνεται μέχρι το Μάρτιο της προηγούμενης σχολικής χρονιάς. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και τη διαδικασία ενστάσεων επί της απόφασης της Επαρχιακής ή, ανάλογα, της Κεντρικής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και σε περίπτωση ενστάσεων να ολοκληρώνεται και η διαδικασία εξέτασης των ενστάσεων εντός του ίδιου πλαισίου. Η προσθήκη ότι **«όπου απαιτείται», η διαδικασία θα μπορεί να διενεργείται στο πλαίσιο πολυθεματικής συνάντησης μετά από απόφαση Επαρχιακής Επιτροπής, θα πρέπει να διευκρινιστεί.** Υπό ποιες προϋποθέσεις και λαμβανομένων υπόψη ποιων δεδομένων θα γίνεται κάτι τέτοιο και πώς θα διασφαλίζεται ότι πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις του μείζονος συμφέροντος του παιδιού; Επίσης, με ποιο τρόπο θα διασφαλίζονται τα δικαιώματα των γονέων να καταθέσουν τις θέσεις τους και τις θέσεις των επαγγελματιών που παρακολουθούν το παιδί; Εάν διατηρηθεί μία τέτοια πρόνοια θα πρέπει οι γονείς να ενημερώνονται εκ των προτέρων για το ενδεχόμενο λήψης απόφασης κατά τη διάρκεια πολυθεματικής συνάντησης, να τους κοινοποιείται η απόφαση της Επαρχιακής Επιτροπής και να τους παρέχεται επαρκής χρόνος προκειμένου να μπορούν να παρευρίσκονται στην εν λόγω πολυθεματική επιτροπή προετοιμασμένοι, με δικηγόρο και/ή με τους επαγγελματίες της επιλογής τους που θα παρουσιάσουν τις θέσεις τους ως προς τις απαιτήσεις εκπαίδευσης του παιδιού.

Το χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου θα πρέπει να αξιολογείται ένσταση στην Απόφαση, θα πρέπει επίσης να καθοριστεί και να μην υπερβαίνει το μήνα Απρίλιο έκαστου έτους.

Η επαναξιολόγηση θα πρέπει πάντοτε ως στόχο την παροχή εύλογων προσαρμογών και ατομικής στήριξης και όχι τη μετάβαση σε διαχωριστικά πλαίσια. **Για τις εύλογες προσαρμογές και την ατομική στήριξη, όπως και για την προσβασιμότητα χρειάζεται διαρκής επαγρύπνηση, πλήρης και μόνιμη ευελιξία, ώστε να είναι διαθέσιμα ανά πάσα στιγμή.** Δηλαδή, θα πρέπει να μπορεί να ζητείται από γονέα ή να προτείνεται από εκπαιδευτικό να παρασχεθεί οποιαδήποτε εύλογη προσαρμογή ή οποιοδήποτε μέτρο διευκόλυνσης της φοίτησης που καθιστά προσβάσιμο το μαθησιακό περιβάλλον ανά πάσα στιγμή εντός του σχολικού έτους.

Το **άρθρο 24 (2)(γ)** της ΣΔΑΑ ερμηνεύεται στο Γενικό Σχόλιο Αρ. 4 (**παρ. 27**) με τις επισημάνσεις ότι **«η υποχρέωση παροχής εύλογων προσαρμογών είναι εφαρμοστέα από τη στιγμή που ζητείται».** Στην **παρ. 30** υπενθυμίζει ότι η άρνηση παροχής εύλογων προσαρμογών συνιστά απαγορευμένη διάκριση στη βάση της αναπηρίας και η υποχρέωση παροχής εύλογων προσαρμογών είναι *άμεσα εφαρμοστέα* υποχρέωση και όχι δεν υπόκειται σε σταδιακή υλοποίηση.

ΑΓΚΑΛΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ
ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ
ΓΩΝΕΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΜΕ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΑΛΛΕΣ ΠΑΡΑΛΥΣΕΙΣ

7. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 41 και 42

Σχολιάζονται πιο πάνω στο μέρος «Τροποποιήσεις Ορολογίας» - Β.1.β.

8. Προτεινόμενοι Κανονισμός 64 και 65 – Εξεταστικά Δοκίμια και Παρουσίαση Απαντήσεων /Διαφοροποίηση:

Ο Κανονισμός 64 αφορά στους τρόπους πρόσβασης στα εξεταστικά δοκίμια. Στη λέξη «πρόσβαση» θα πρέπει να προστεθεί και ο όρος «προσβασιμότητα» («πρόσβαση και προσβασιμότητα») καθότι δυνάμει του άρθρου 9 της ΣΔΑΑ προσβασιμότητα περιλαμβάνει την προσβασιμότητα σε έγγραφα, μεθόδους διδασκαλίας, εξέτασης, αξιολόγησης, επικοινωνίας κ.ο.κ. ενώ το άρθρο 24 της ΣΔΑΑ ενώ και τα άρθρα 24(3) και 24(4) αφορούν ειδικά σε θέματα προσβασιμότητας στην εκπαίδευση. Ο εν λόγω Κανονισμός θα πρέπει επίσης να εναρμονιστεί με την έννοια των εύλογων προσαρμογών και του καθολικού σχεδιασμού.

Τα εξεταστικά δοκίμια θα πρέπει να ακολουθούν τις διαφοροποιήσεις και τις προσαρμογές που ήδη παρέχονται και είναι αποτελεσματικές καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Στην έννοια της «προσαρμογής» των διαγνωστικών και εξεταστικών δοκιμίων θα πρέπει να ενταχθεί *κάθε εξατομικευμένη προσαρμογή* που μπορεί να απαιτείται για ένα μαθητή περιλαμβανομένων των εύλογων προσαρμογών και της προσβασιμότητας που μπορεί να τον αφορά (π.χ. ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, easy-to-read, χρήση προσβάσιμης επικοινωνίας, κατάλληλων τεχνολογικών και άλλων μέσων, συμβολογράφων, μεταγραφών, προγραμμάτων κ.ο.κ. χωρίς η λίστα αυτή να μπορεί ποτέ να είναι εξαντλητική). Επίσης στο ίδιο πλαίσιο θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα ώστε η προσαρμογή αυτή να αφορά και σε παιδιά με πολλαπλές αναπηρίες. Υπό αυτή την έννοια **δεν είμαστε σύμφωνοι ούτε με την αφαίρεση της δυνατότητας διαφοροποίησης ή απλοποίησης της γλωσσικής διατύπωσης του εξεταστικού δοκιμίου** νοουμένου ότι αυτό δεν προδιαγράφει την απάντηση.

Μέχρι σήμερα η υλοποίηση διαφοροποιήσεων βασιζόταν σε μία εγκύκλιο την οποία πλείστοι εκπαιδευτικοί αγνοούσαν, συνεπώς η προσθήκη ρητής αναφοράς σε «διαφοροποιήσεις στα διαγνωστικά και εξεταστικά δοκίμια» αποτελεί θετική εξέλιξη. Ωστόσο η έννοια της διαφοροποίησης, όπως και οι διευκολύνσεις που πρέπει να εναρμονίζονται με τις έννοιες της προσβασιμότητας, των εύλογων προσαρμογών και του καθολικού σχεδιασμού μέσα πάντοτε από πλήρη εξατομίκευση των απαιτήσεων και τρόπου εκμάθησης εκάστου μαθητή. **Η τροποποίηση επίσης δεν διευκρινίζει το κατά πόσο η διαφοροποίηση θα γίνεται κατά τρόπο εξατομικευμένο από άρτια κατάλληλο και προσοντούχα πρόσωπα (εμπειρογνώμονες) στην διαφοροποίηση υπό την έννοια της ενιαίας εκπαίδευσης. Η παροχή περιορισμένου αριθμού «έτοιμων» λύσεων ανά «κατηγορία» αναπηρίας για παράδειγμα δεν αποτελεί διαφοροποίηση και παραβιάζει βασικούς πυλώνες του δικαιώματος στην εκπαίδευση αφού δεν αποτελεί εξατομίκευση.**

Προκύπτει επίσης το ερώτημα **ποιος θα διασφαλίζει ότι θα γίνεται διαφοροποίηση** όπου υπάρχουν αντιστάσεις από τους εκπαιδευτικούς και **ποιος ότι αυτή η διαφοροποίηση θα γίνεται με τον ορθό τρόπο που συνάδει με την ενιαία εκπαίδευση.** Σε αυτό το **μέρος θεωρούμε ότι θα πρέπει να παρέχεται στήριξη στο σχολείο και τους**

Τ.Θ. 14223 Λευκωσία , Τ.Τ2155 ,
Τηλ.99 48 74 62 / 22 43 61 61

14

εκπαιδευτικούς από εμπειρογνώμονες ανεξάρτητους και γνώστες των μεθόδων διαφοροποίησης οι οποίοι και να επιβλέπουν την υλοποίησή της, όχι μόνο στα εξεταστικά και διαγνωστικά δοκίμια αλλά ολόχρονα, της ύλης και των μεθόδων διδασκαλίας .

Η **παρ. 72 του Γενικού Σχολίου Αρ. 4** κάνει λόγο για ποιοτική ενιαία εκπαίδευση η οποία απαιτεί όπως οι μέθοδοι αξιολόγησης και παρακολούθησης της προόδου των μαθητών λαμβάνουν υπόψη τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με αναπηρίες. Τα παραδοσιακά συστήματα αξιολόγησης και η χρήση τυποποιημένων βαθμολογιών ως το μοναδικό δείκτη της επιτυχίας των μαθητών και των σχολείων μπορεί να θέσει σε μειονεκτική θέση τους μαθητές με αναπηρίες. Η έμφαση θα πρέπει αν είναι στην ατομική πρόοδο προς επίτευξη εξατομικευμένης στόχευσης. **Με κατάλληλες μεθοδολογίες διδασκαλίας, υποστήριξη και προσαρμογές, όλα τα αναλυτικά προγράμματα μπορούν να προσαρμόζονται ώστε να ικανοποιούν τις ανάγκες όλων των μαθητών περιλαμβανομένων αυτών με αναπηρία.** Τα συμπεριληπτικά συστήματα αξιολόγησης μαθητών ενισχύονται μέσω της εξατομικευμένης στήριξης.

Η διαφοροποίηση πρέπει να αποτελεί συνέχεια και να συνάδει με:

- Την επαρκή, διαρκή εξατομικευμένη στήριξη καθ' όλη τη χρονιά, μέσω εξατομικευμένων πλάνων εκπαίδευσης τα οποία να περιλαμβάνουν διαφοροποιημένη την ύλη και τις διδακτικές μεθόδους και οδηγίες, εύλογες προσαρμογές και να καθορίζεται σε συνεργασία με τον μαθητή, όπου κατάλληλο, τους γονείς/ φροντιστές και κατάλληλους εμπειρογνώμονες στο αντικείμενο (**παρ. 32 Γενικό Σχόλιο Αρ. 4**).
- Τη στήριξη των γενικών εκπαιδευτικών καθ' όλη τη χρονιά με υποστηρικτικό σύστημα και πόρους, ώστε να δύνανται να παρέχουν διαφοροποιημένο υλικό και εξεταστικά και διαγνωστικά δοκίμια με τη χρήση και κατάλληλων επαυξητικών και εναλλακτικών μέσων και μεθόδων επικοινωνίας (**παρ. 69, 70 Γενικό Σχόλιο Αρ. 4**).

Αντίστοιχα με όλα τα πιο πάνω θα πρέπει να είναι και οι τρόποι με τους οποίους δύνανται ο μαθητής να παρουσιάζει τις απαντήσεις του στον Κανονισμό 65.

9. Προτεινόμενοι Κανονισμοί 67 και 68

Εάν η διαφοροποίηση γίνεται κατά τρόπο ορθό και επαγγελματικό θα καθίσταται μη αναγκαία η υπεξαίρεση / «ειδική παραχώρηση για το ελλείπον μέρος» που αναφέρεται στον Κανονισμό 67 (1). Για την αποφυγή υποδείξεων στο πιστοποιητικό περί ειδικών διευθετήσεων η οποία μπορεί να αποβεί στιγμιστική και να αποτρέψει την ισότιμη και αντίστοιχη των ικανοτήτων και γνώσεων του μαθητή ανάπτυξη, θα πρέπει να επενδυθεί χρόνος και να γίνονται εκείνες οι διαφοροποιήσεις με εκείνη την ευελιξία που καθιστά τις εξετάσεις προσβάσιμες στο μαθητή με αναπηρία και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με την υιοθέτηση και εναλλακτικών μεθόδων εξέτασης στην περίπτωση που προκύπτουν τυχόν τέτοια «ελλείποντα μέρη».

Και σε αυτούς τους Κανονισμούς θεωρούμε ότι δεν θα πρέπει να παρουσιάζεται οποιαδήποτε εξαντλητική λίστα αλλά να τηρείται πλήρως εξατομικευμένη προσέγγιση.

10. Προτεινόμενο Άρθρο 2

Σχόλια παρατίθενται πιο πάνω, στο μέρος «Τροποποιήσεις ορολογίας» (B.1.).

11. Προτεινόμενο Άρθρο 4

Η θέση μας είναι ότι ο κανόνας της απαγόρευσης του διαχωρισμού και του αποκλεισμού στη βάση της αναπηρίας είναι απαράβατος (βλ. Μέρος Α' πιο πάνω).

Σε κάθε περίπτωση όμως με δεδομένη την αντικατάσταση του όρου «ειδική μονάδα» με τον όρο «πρόγραμμα αυξημένης στήριξης» το οποίο μάλιστα πρόγραμμα ως προκύπτει από πολλά σημεία των τροποποιήσεων (π.χ. Κανονισμοί 41, 42) θα παρέχεται ως διαφορετικό πλαίσιο φοίτησης σε χώρους άλλους από τις γενικές τάξεις, επαναλαμβάνουμε τη θέση μας ότι θα πρέπει για να αποτραπεί ο διαχωρισμός/αποκλεισμός να τεθεί ως ανώτατο όριο στήριξης εκτός της γενικής τάξης το 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου. Προτείνεται συνεπώς η εξής διατύπωση:

«Η φοίτηση παιδιού με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για το οποίο προσδιορίζεται ειδική αγωγή και εκπαίδευση σε ειδικό σχολείο ή σπουδήποτε άλλου ή με πρόγραμμα αυξημένης στήριξης απαγορεύεται, εκτός στην έκταση και για όσο χρόνο η εκπαίδευση σε αυτά αποφασίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου και νοουμένου ότι στο παιδί δεν παρέχεται στήριξη εκτός της γενικής τάξης για χρόνο που υπερβαίνει του 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου.»

12. Προτεινόμενο Άρθρο 7

Τα ζητήματα τα οποία αφορούν στο καθήκον γνωστοποίησης θα πρέπει να επανεξεταστούν συνολικά σε συσχέτιση με τις αρχές της έγκαιρης παιδικής παρέμβασης σε συντονισμό και συνεργασία με τα συναρμόδια υπουργεία καθώς και τις λοιπές αρχές που έχουν διαχρονικά ενασχόληση με αυτά, όπως για παράδειγμα την Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία.

Η πρόταση αυτή βρίσκεται σε σύγκρουση με τον προτεινόμενο **Κανονισμό 11** για τον οποίο οι θέσεις μας διατυπώνονται πιο πάνω.

13. Προτεινόμενο Άρθρο 8 – Συχνότητα παραπομπών για αξιολόγηση

Η δυνατότητα αξιολογήσεων για το σκοπό παροχής «ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης» καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς θεωρούμε ότι δεν θα πρέπει να είναι δυνατή *μόνο* για «σοβαρά και έκτακτα περιστατικά που σύμφωνα με την Επαρχιακή Επιτροπή, χρήζουν άμεσης βοήθειας» αλλά και σε κάθε παιδί το οποίο για οποιοδήποτε λόγο δεν διαπιστώθηκε προηγουμένως η αναγκαιότητα παροχής εύλογων προσαρμογών, εξατομικευμένης στήριξης, προσωπικής βοήθειας ή διευκολύνσεων ασχέτως του κατά πόσο θα κριθεί ότι πρόκειται για «σοβαρό και έκτακτο περιστατικό». Σχετικά είναι τα σχόλια και εισηγήσεις μας πιο πάνω στο σημείο **B.6** το οποίο αφορά στους προτεινόμενους **Κανονισμούς 16 κα 17**.

14. Προτεινόμενο Άρθρο 9 – Μέλη Πολυθεματικής Ομάδας αξιολογήσεων

Σχόλια παρατίθενται πιο πάνω, στο μέρος «Τροποποιήσεις ορολογίας», 1.α.

Παράλληλα, δεν συμφωνούμε με την αφαίρεση των ειδικοτήτων που αναφέρονται στο υφιστάμενο άρθρο 9 του Νόμου και την αντικατάστασή τους αποκλειστικά από «υφιστάμενο εξειδικευμένο προσωπικό της δημόσιας εκπαιδευτικής υπηρεσίας» για το οποίο μάλιστα δεν συγκεκριμενοποιείται η εξειδίκευσή του και η σχετικότητα του με την *ενιαία* εκπαίδευση, την αναπηρία και τη δικαιωματική προσέγγιση. Θεωρούμε ότι η διατηρηματική και από διαφορετικές ειδικότητες συμμετοχή προσώπων είναι σημαντική και δεν θα πρέπει να εγκαταλειφθεί καθότι και αυτό θα αποτελέσει σοβαρή οπισθοδρόμηση.

Παράλληλα, θα πρέπει το ίδιο άρθρο να προσαρμοστεί κατά τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθότι δεν μπορεί προσωπικό της προδημοτικής και δημοτικής εκπαίδευσης να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που αφορούν παιδιά της δευτεροβάθμιας και της τεχνικής εκπαίδευσης για αυταπόδεικτους λόγους.

15. Προτεινόμενο Άρθρο 12

Σχετικά με το προτεινόμενο **νέο άρθρο 12 (1) (β)** δεν κατανοούμε την αναγκαιότητα της εν λόγω γνωστοποίησης, τη στιγμή που η ενημέρωση των γονέων θα έπρεπε να αφορά στα δικαιώματα του παιδιού που αφορούν στην εκπαίδευση (*ενιαία* εκπαίδευση). Δεν υφίσταται «δικαίωμα στο ειδικό σχολείο». Η προτεινόμενη αυτή τροποποίηση θεωρούμε είναι στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν που επιβάλλεται στο διεθνές δίκαιο που δεσμεύει την Κύπρο. Αυτό τονίζεται ιδίως σε σχέση με τις παρατηρήσεις των Επιτροπών του ΟΗΕ προς την Κύπρο, όπου κατ' επανάληψη τονίστηκε ότι το συμφέρον του παιδιού είναι όπως φοιτά στη γενική εκπαίδευση ακόμα και ανεξαρτήτως βουλήσεως του γονέα:

21. *The Committee notes with concern that the views of children with disabilities are insufficiently respected in matters concerning children. The Committee also notes with concern that the right of children with disabilities to inclusive education in mainstream schools may be restricted by parental consent, contrary to general comment No. 4 (2016) on the right to inclusive education.*

Συνεπώς η προσθήκη αυτή αποτελεί ακραία παραβίαση και οπισθοδρόμηση σχετικά με τις υποχρεώσεις της Δημοκρατίας.

Σχετικά με το προτεινόμενο νέο άρθρο 12((1)(γ) και την «επαναξιολόγηση μέσω πολυθεματικής συνάντησης» εντός ενός χρόνου φοίτησης στη γενική τάξη, θέση μας είναι ότι τέτοια επαναξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται *οπουδήποτε και εάν φοιτά το παιδί* και όχι μόνο εάν φοιτά στη γενική τάξη, καθότι με την πρόταση δίδεται το μήνυμα ότι πρώτιστος στόχος είναι να *μην* είναι ένα παιδί στη γενική τάξη και να ενημερώνεται για

⁷ CRPD/C/CYP/CO/1, United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities, CONCLUDING OBSERVATIONS ON THE INITIAL REPORT OF CYPRUS, 8 May 2017, paragraph 21.

τις επιλογές του να μεταβεί σε διαχωριστικό πλαίσιο αντί να γίνεται ακριβώς το αντίθετο.

Θεωρούμε σημαντικό η επαναξιολόγηση να μην γίνεται για το σκοπό μετάβασης σε διαχωριστικό πλαίσιο αλλά για το σκοπό της βελτίωσης των προσαρμογών, διευκολύνσεων, ατομικής στήριξης και μέτρων που δοκιμάστηκαν στο παιδί τον πρώτο χρόνο. Περισσότερο σημαντική όμως είναι η αξιολόγηση μεταξύ άλλων:

- των παρασχεθέντων μέσων, διευκολύνσεων και προσαρμογών
- του υλικού, κτιρίου, διαμόρφωσης τάξης, της επικοινωνίας και κάθε άλλου ζητήματος προσβασιμότητας
- της διαφοροποίησης που γίνεται και των όποιων προσαρμογών δοκιμάστηκαν
- των εκπαιδευτικών και ιδίως των τρόπων διδασκαλίας και αξιολόγησης που χρησιμοποιήθηκαν και της επάρκειας του χρόνου, των μέσων και της στήριξης που τους δόθηκε ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στις διαφοροποιήσεις και προσαρμογές που απαιτούνται
- των εμπλεκόμενων στην εκπαίδευση του παιδιού και ιδίως του τρόπου με τον οποίο λειτούργησαν προς το συμφέρον του παιδιού
- της επάρκειας και καταλληλότητας της προσωπικής βοήθειας, συνοδών, διερμηνέων και άλλης βοήθειας από ανθρώπινο δυναμικό.
- του περιβάλλοντος εντός και εκτός της τάξης
- των εμποδίων κάθε μορφής (δομικά, συστημικά, ακαδημαϊκά, συμπεριφορικά).

Τέλος, θέση μας είναι ότι θα πρέπει να διατηρηθεί η απαίτηση όπως τα πορίσματα καταγράφονται αναλυτικά και τεκμηριωμένα καθώς και όπως καλύπτουν κάθε πτυχή της εκπαίδευσης του μαθητή υπό την έννοια των πιο πάνω. Εξακολουθεί να είναι σημαντική η διατήρηση ολοκληρωμένων εκθέσεων προτού λαμβάνονται «αποφάσεις».

16. Προτεινόμενο Άρθρο 15 – Επαναξιολόγηση

Ισχύουν κατ' αναλογία τα σχόλια που γίνονται πιο πάνω στο σημείο Β.6. για τους προτεινόμενους **Κανονισμούς 16 και 17**.

17. Προτεινόμενο Άρθρο 16 – Τελεσίδικη Απόφαση

Προτείνεται όπως η προτεινόμενη παράγραφος 2(α) αντικατασταθεί από την ακόλουθη:
Η Κεντρική Επιτροπή πληροφορεί τον γονέα ότι υποχρεούται να συμμορφωθεί με την απόφασή της η οποία είναι τελεσίδικη σε διοικητικό επίπεδο.

Η Κεντρική Επιτροπή πληροφορεί τους εκπαιδευτικούς και κάθε εμπλεκόμενο πρόσωπο που αφορά στην απόφασή της για την υποχρέωσή τους να τηρήσουν τα προβλεπόμενα στην απόφασή της.

Σε περίπτωση προσφυγής δεν μπορεί να θεωρείται τελεσίδικη η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής. Υπάρχει μάλιστα ενδεχόμενο αναστολής μίας τέτοιας απόφασης από το Δικαστήριο σε περίπτωση επιτυχίας σχετικής ενδιάμεσης αίτησης. Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών και εμπλεκόμενων προσώπων είναι εξίσου σημαντική για να διασφαλίζεται η εφαρμογή της απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής και από αυτούς.

Τα πιο πάνω υποστηρίζουμε νοουμένου ότι η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής δεν αφορά σε πρόγραμμα αυξημένης στήριξης που εφαρμόζεται εκτός της γενικής τάξης σε χρόνο άνω του 20% του συνολικού διδακτικού χρόνου ούτε όταν αποφασίζεται η φοίτηση σε γενικό σχολείο καθότι τέτοιες περιπτώσεις δεν διασφαλίζουν τα δικαιώματα του παιδιού αλλά παραβιάζουν τα δικαιώματα και το συμφέρον του παιδιού ως σαφέστατα υπέδειξαν οι συμβάσεις, τα γενικά σχόλια και οι παρατηρήσεις των Επιτροπών του ΟΗΕ. Γενικά, όμως, καμία απόφαση δεν *τεκμαίρεται* ότι διασφαλίζει τα δικαιώματα του παιδιού εκτός εάν συνάδει πλήρως με τη ΣΔΑΑ και τη ΣΔΠ που *εξορισμού* καθορίζουν τα δικαιώματα του παιδιού!

18. Προτεινόμενο Άρθρο 18 – Απολυτήριο και πιστοποιητικό παρακολούθησης

Η αφαίρεση της λέξης «συνηθισμένο» από τη φράση «συνηθισμένο απολυτήριο» του **άρθρου 18 (6)** δεν μας βρίσκει σύμφωνους. Θέση μας είναι ότι θα πρέπει να δίδεται το *ίδιο Απολυτήριο* χωρίς διακρίσεις σε όλα τα παιδιά. Διαφορετικό θα είναι αναπόφευκτα καθότι εκεί θα «αναγράφονται τα μαθήματα που παρακολούθησε και οι εξετάσεις στις οποίες παρακάθισε».

Συμφωνούμε με την αφαίρεση της φράσης «με τις κατάλληλες παρατηρήσεις, όπου χρειάζονται» καθότι κάτι τέτοιο μπορεί να δώσει το εσφαλμένο μήνυμα ότι ένα παιδί «ευνοήθηκε» μέσω προσαρμογών, μέτρων, διευκολύνσεων το οποίο αντίκειται σε ολόκληρο το πνεύμα της ενιαίας εκπαίδευσης. Τουναντίον και σε ό,τι αφορά το απολυτήριο θα πρέπει να υπάρχει πάντοτε η αντίληψη ότι οι διευκολύνσεις, εύλογες προσαρμογές και μέτρα που χορηγούνται στο παιδί δίδονται ως *προϋποθέσεις ποιοτικής και ισότιμης εκπαίδευσης* και προκειμένου να μην υπάρξει διάκριση με βάση την αναπηρία (βλ. άρθρα 2 και 5 ΣΔΑΑ), και όχι το αντίθετο.

Η πιο πάνω αντίληψη, η δικαιωματική προσέγγιση δηλαδή, θα πρέπει να διέπει το θέμα του απολυτηρίου και κανένα παιδί δεν θα πρέπει να «τιμωρείται» με οποιοδήποτε τρόπο επειδή του δόθηκαν διευκολύνσεις ή διαφοροποίηση, για παράδειγμα, εξεταστικό δοκίμιο. Δεν θα πρέπει να τιμωρείται ούτε με τη μη χορήγηση απολυτηρίου ούτε με την καταγραφή «παρατηρήσεων» που το διαχωρίζουν και το στιγματίζουν άσκοπα.

Σε περίπτωση μη επιτυχίας σε εξετάσεις, όπου, σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση θα δίδεται «πιστοποιητικό παρακολούθησης» θα πρέπει να σημειώνονται οι ικανότητες και διαφοροποιήσεις που παρασχέθηκαν, οι ευκαιρίες που δόθηκαν στο παιδί καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και ο βαθμός που το παιδί είχε πρόσβαση σε προσβάσιμη διδασκαλία, υλικό, διαγωνίσματα και εξετάσεις ούτως ώστε να αποφεύγονται καταστάσεις όπου παιδιά στα οποία δεν δόθηκαν νόμιμες ευκαιρίες, προσβασιμότητα, εύλογες προσαρμογές και άλλα μέτρα και διευκολύνσεις για τη μάθηση να μην καταγράφονται ως «αποτυχία» του μαθητή καθώς και να διαφαίνονται επακριβώς τα όσα ήταν διαθέσιμα από πλευράς σχολείου και/ή οι λόγοι που δεν ήταν διαθέσιμα.

Σύμφωνα με την **παρ. 73** του Γενικού Σχολείου Αρ. 4 θα πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμόζονται δείκτες σε ό,τι αφορά όλα τους αναγκαία στοιχεία που σχετίζονται με την

εκπαίδευση όπως είναι η προσβασιμότητα, οι προσαρμογές στα αναλυτικά προγράμματα, οι επιμορφώσεις εκπαιδευτικών, η παρακολούθηση της προόδου των μεταβάσεων καθώς και όλων των εμποδίων που εμμένουν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Υπό το φως όλων αυτών, ένα πιστοποιητικό παρακολούθησης θα πρέπει να παραθέτει ολοκληρωμένη την εικόνα του συστήματος, εγκαταστάσεων, σχολείου και τάξης ή οποιωνδήποτε (κοινωνικών, συμπεριφορικών, δομικών, τεχνολογικών) εμποδίων που είχε ένας μαθητής αλλά και να πιστοποιούνται οι ικανότητες και επιτυχίες του κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους σε συνάρτηση με τους ατομικούς του σκοπούς (βλ. π.χ. ατομικό πρόγραμμα εκπαίδευσης).⁸

19. Προτεινόμενο Άρθρο 19 – Ειδικά σχολεία ως υποστηρικτικές δομές

Το θέμα αυτό αναλύεται εκτενώς πιο πάνω στο μέρος **B. 1.γ** (Τροποποιήσεις ορολογίας).

Γ. Εισηγήσεις για δημιουργία πλαισίου προστασίας δικαιωμάτων και αντιμετώπισης παραβιάσεων και διακρίσεων

Σε όλη την έκταση των θέσεων μας αναφερόμαστε στις συνθήκες του ΟΗΕ, οι οποίες δεν αναφέρονται δυστυχώς πουθενά εντός των προτεινόμενων τροποποιήσεων, ούτε καν αναφέρονται στο Προοίμιο του Νόμου, ούτε καν περιλαμβάνονται ορισμοί των κρίσιμων εννοιών των συμβάσεων στο Άρθρο 2 του Νόμου.

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Νόμου «*πρόσωπο που παραβαίνει οποιαδήποτε από τις διατάξεις του παρόντος Νόμου είναι ένοχο αδικήματος και σε περίπτωση καταδίκης τιμωρείται με πρόστιμο μέχρι δύο χιλιάδες λίρες.*».

Ο Νόμος θα πρέπει να λειτουργεί ως ασπίδα προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών με αυστηρές διατάξεις αποτροπής και αντιμετώπισης των παραβιάσεων του δικαιώματος στην εκπαίδευση, όπως των παρεμποδίσεων πρόσβασης και άσκησης αυτού. Χρειάζεται όμως να εναρμονιστεί με το εν ισχύ δίκαιο.

Θέση μας είναι ότι θα πρέπει να γίνουν τουλάχιστον οι πιο κάτω προσθήκες.

Πρώτον, ρητή απαγόρευση της διάκρισης με βάση την αναπηρία και το δικαίωμα στην ισότητα ως είναι στη ΣΔΑΑ (άρθρο 5 «Ισότητα και μη Διάκριση»), με πρόσθετη εξειδίκευση της απαγόρευσης της διάκρισης σχετικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 24 (1) «Εκπαίδευση») *μαζί με*

Δεύτερο, τον ορισμό της διάκρισης με βάση την αναπηρία και όλων των συναφών επεξηγηματικών εννοιών της (άρθρο 2 «Ορισμοί» που περιλαμβάνουν τη «διάκριση με βάση την αναπηρία», «εύλογη προσαρμογή», «καθολικός σχεδιασμός»).

Τρίτο, τις γενικές αρχές διασφάλισης των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία (άρθρο 3 «Γενικές Αρχές», και «Άρθρο 7 «Παιδιά με αναπηρίες» και άρθρο 3(1) ΣΔΠ) μεταξύ των οποίων με έμφαση να κατοχυρώνεται

⁸ Βλ. επίσης παρ. 12 (γ) Γενικού Σχολίου Αρ. 4.

- ως υπέρτατη αρχή **το συμφέρον του παιδιού** σε όλες τις ενέργειες και αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά
- το δικαίωμα των παιδιών να **εκφέρουν τις απόψεις τους ελεύθερα** σε όλα τα θέματα που τα επηρεάζουν και να λαμβάνονται υπόψη στη βάση της ηλικίας, ωριμότητας και της βοήθειας που τους παρέχεται.

Δηλαδή ολόκληρος ο Νόμος, θα πρέπει να διέπεται από τις ως άνω δικλείδες.

Τέταρτο, θα πρέπει επίσης να ορισθούν μηχανισμοί επίβλεψης και παρακολούθησης της τήρησης των πιο πάνω, της ποιότητας του υλικού, των διευκολύνσεων, μέσων, τεχνολογιών, εύλογων προσαρμογών, προσβασιμότητας και ατομικής στήριξης που δίδονται. Τέτοιοι μηχανισμοί θα πρέπει να απαρτίζονται από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες της ενιαίας εκπαίδευσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέτοια παρακολούθηση θα πρέπει να κοινοποιείται στο Υπουργείο και τους γονείς και να αποτελεί μορφή αυτοελέγχου και τήρησης ποιοτικής εκπαίδευσης ανά πάσα στιγμή.

Πέμπτο, χρειάζεται να υπάρξουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί διερεύνησης καταγγελιών και παραπόνων σε περίπτωση μη τήρησης των πιο πάνω αρχών και των δικαιωμάτων των παιδιών σε ό,τι αφορά την υλοποίηση του Νόμου με τις προσθήκες που προτείνονται στο παρόν μέρος. Οι μηχανισμοί αυτοί χρειάζεται να μπορούν να παράγουν δεσμευτικές αποφάσεις με δυνατότητα επιβολής *άμεσων* κυρώσεων σε όποιον εκπαιδευτικό, εμπλεκόμενο εργαζόμενο στο χώρο της εκπαίδευσης ενεργεί κατά παράβαση των ως άνω δικαιωμάτων των παιδιών. Αναφερόμαστε σε άμεσες κυρώσεις, καθότι οι επιπτώσεις στις αξιολογήσεις κάθε τρία χρόνια που γίνονται δεν μπορούν να λειτουργήσουν αρκετά αποτρεπτικά ώστε να προλαμβάνονται και να αποτρέπονται αποφασιστικά παραβιάσεις σε βάρος των παιδιών.

Έκτο, θα πρέπει να καθίσταται δυνατή η ενεργοποίηση πειθαρχικών μέτρων σε κάθε περίπτωση άρνησης υλοποίησης απόφασης που είναι προς το συμφέρον παιδιού δυνάμει του Νόμου.

Έβδομο, θα πρέπει να γίνει μία ολιστική μελέτη στη βάση των δύο συμβάσεων του ΟΗΕ ως προς το πώς θα διασφαλίζεται αποτελεσματική ένδικη θεραπεία σε περιπτώσεις παραβίασης του δικαιώματος στην εκπαίδευση και των στοιχείων που το απαρτίζουν, της προσβολής της αξιοπρέπειας των παιδιών με αναπηρία καθώς και της διάκρισης με βάση την αναπηρία στο χώρο της εκπαίδευσης μέσω σαφών δικαστικών διαδικασιών ενώπιον τόσο του Διοικητικού Δικαστηρίου όσο και των Επαρχιακών Δικαστηρίων, αναλόγως του είδους της απόφασης που λαμβάνεται.

Ογδοο, θα πρέπει να αναθεωρηθούν όλα τα πρότυπα προσβασιμότητας που εμπεριέχονται στους Κανονισμούς ούτως ώστε να εναρμονισθούν με το σύγχρονο και ανανεωμένο ενωσιακό δίκαιο. Επίσης αναθεώρησης και εκσυγχρονισμού χρήζουν τα έντυπα που είναι συνημμένα στους Κανονισμούς.

Εν κατακλείδι, η θέση της Οργάνωσής μας είναι ξεκάθαρη:

Ο δήθεν «εκσυγχρονισμός» που επιχειρείται μέσω των προτεινόμενων τροποποιήσεων του Υπουργείου Παιδείας δεν αποτελεί βήμα προς την ενιαία εκπαίδευση. Αντίθετα, μας οδηγεί προς τα πίσω, παγιώνοντας πρακτικές διαχωρισμού, αποκλεισμού και άνιση μεταχείρισης των παιδιών με αναπηρία, στερώντας τους θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα δικαιώματα των παιδιών μας **δεν είναι διαπραγματεύσιμα**. Δεν μπορούν να παρέχονται υπό όρους, ούτε να εξαρτώνται από διοικητικές αποφάσεις, επιτροπές ή την ερμηνεία της εκάστοτε διοίκησης.

Το δικαίωμα κάθε παιδιού σε ποιοτική, ισότιμη και ενιαία εκπαίδευση δεν μπορεί να ακυρώνεται επειδή το Υπουργείο Παιδείας δεν είναι πρόθυμο να παρέχει τις αναγκαίες εύλογες προσαρμογές ή να προετοιμάσει κατάλληλα τα σχολεία ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των μαθητών. Η αδυναμία ή η απροθυμία της Πολιτείας να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της δεν μπορεί να μετατρέπεται σε λόγο περιορισμού των δικαιωμάτων των παιδιών.

Αναμένουμε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων να απορρίψει τις προτεινόμενες τροποποιήσεις και να τις επιστρέψει στο Υπουργείο Παιδείας, απαιτώντας την ουσιαστική μεταρρύθμιση που επιβάλλουν οι διεθνείς υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Κυπριακή Δημοκρατία οφείλει να προχωρήσει σε αυτό που είχε δεσμευθεί τόσο έναντι της διεθνούς κοινότητας όσο και έναντι χιλιάδων οικογενειών στην Κύπρο: **την κατάργηση του περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Νόμου του 1999 και τον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας σύγχρονης νομοθεσίας για την ενιαία εκπαίδευση όλων των παιδιών**, σε πλήρη συμμόρφωση με τις διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.